

הטוטו של המדינה: זה הוא או לא?

שתי ועריב

בשעה שמיספר היהודים שנתרו בי חיים התמעט והלך.

אולם בקרב הרוסים, האוקראינים וכו' היה הוויכוח נטושו אז, והוא נטוש גם כיום בגולה. רוסים לאומנים-דתיים כמו אלכסנדר סולז'ניצין מתעבים את הגולים האוקראינים והאחרים, המבקשים לבתר את ברית-המועצות ולהקים כמקומה מדינות לאומיות. ואלה שונאים את הרוסים.

יש במישפט משהו מעורפל. דמיאניוק אומר שהוא רצה להצטרף לצבאו של אנדריי ולאסוב, הגנרל הרוסי שנפל בשבי הגרמנים ושהקים מקרב השבויים צבא רוסי של שתי אוגדות למילחמה בסובייטים. רוב חייליו היו אוקראינים, שהתגייסו מפני שרצו להשתחרר מן השבי ו/או מפני שרצו להפיל קורס כל את המשטר הסובייטי (כתום המילחמה הסגירו האמריקאים את האיש לסובייטים, שהוציאו אותו להורג).

אבל ולאסוב היה רוסי-לאומני, בעוד שה אוקראינים רצו להקים אוגדה משלהם. מתוך האשליה שהגרמנים יקימו אחרי ניצחונם מדינה אוקראינית עצמאית.

לא ברור: האם היה דמיאניוק אז אוקראיני לאומני, אנטי-רוסי? או שנמד שך דווקא אל הלאומנים הרוסיים, הרף מוצאו האוקראיני?

איני בטוח שהתעלומה הזאת תיפתר. אין זה סוד שההגנה על דמיאניוק ממונת על-ידי הקהילה האוקראינית בארצות-הברית, שהיא אנטי-סובייטית ואנטי-רוסית קיצונית.

יתכן שגם כאן טמונה סיבה טובה בשבילו כדי שלא להגיד את כל האמת.

■ ■ ■

יש גם בעיה של תרגום. הרברים עוברים מעברית לאנגלית, מאנגלית לאוקראינית, ובחזרה — דרך מסורבלת וארוכה. כאשר צריכים השופטים להתרשם מעדותו של נאשם, תירגום כזה מקשה מאוד. הספונטאניות של הרברים אזי בדת.

לא אחת נרמה כי הנאשם עונה על שאלה שלא נשאל — לא כטכסיס של התחמקות, אלא פשוט מפני שהרברים השתבשו בתרגום. כך טוענת, למשל, בתו.

ידיד רוסי, המדובר אוקראינית היטב, והמקשיב לדבריו של דמיאניוק, אמר לי שהוא השתכנע שהאיש איננו. איזוואן האיוס". שאלתי אז הגיע למסקנה זו, והוא ענה: לפי הדיבור.

איני יודע למה התכוון בדיוק. אך אני משוכנע כי קיימת כאן בעיה של שפה, של תיקשורת.

■ ■ ■

שבתו באולם כיום ירושלמי לוהט. האולם היה ממוגז-אוויר, הרברים התנהלו בעצלתיים, בצורה נינוחה ותרבותית, ובלבי עלתה השאלה: איך אפשר לשבת כאן ולהבין מה היו פני הדברים בגיהינום של טרבלינקה. שאיננו מסוגל לרמין אותה? מה הקשר בין האווירה באולם זה ובין המציאות במתנה-שבויים גרמני, שם מתו מאות אלפים כמו זכוכים מרעב ומחלות? (מכיוון שכברת-המועצות לא חתמה על אמנת-לונדון, טענו הגרמנים כי אינם מחוייבים להעניק להם זכויות על-פי האמנה, כפי שעשו לשבויים מערביים, וכיניהם החיילים היהודיים מארץ-ישראל).

מה בין הגיהינום ההוא, על שיבת מדרווי, באמצע המילחמה הגדולה בי יותר בתולדות האנושות, בשולי הששע הגדול ביותר של העת החדשה — ובין המישפט הזה של האיש דמיאניוק, על הדראמה האישית שבו, על מילחמת-הפנימיים ושאר דברים סקאנטיים, המעסיקים את הציבור?

■ ■ ■

תום חקירתו של הנאשם, ניתן לומר שהוא עמד בה בצורה די מפתיעה. הוא לא נשבר, לא התמוטט. אין ספק שהוא הרבה יותר אינטליגנטי מכפי שנראה תחילה. הוא ענה בתוקף, ולפעמים גם בהומור עממי מסויים. אין ספק שהוא איש חזק.

יכול מישוהו לטעון: זה מוכיח שאינו. איזוואן האיוס".

יכול מישוהו לטעון: אדרבה, זה מוכיח שהוא האיש.

איני יודע. ברוך שלא עשני שופט.

איני מקנא בשופטים.

כולות להיות הרבה סיבות אחרות לשקר.

נניח לרגע (ואני חוזר ואומר: זוהי הנחה בלבד, לצורך הניתוח התגיני) שדמיאניוק אכן גוייס לס"ס, ואולי אף שירת בטרבלינקה, אך לא היה "איזוואן האיוס". כלומר: היה בורג קטן, שומר או נהג, אך לא עשה את כל אותם מעשים נוראים המיוחסים לרמות הקרויה "איזוואן האיוס", שהיה איש אחר, שזכה בכינוי זה.

איך היה מתנהג הנאשם דמיאניוק במיקרה כזה?

איני חושב שהיה מעז להגיד את האמת: כן, הייתי איש ס"ס. כן, הייתי בטרבלינקה (או מחנה אחר כלשהו). אבל אני לא האיש שאתם מחפשים!

על ספסל-הנאשמים: המישפט הפך לדראמה אישית

הוא היה אומר לעצמו: מי יאמין לי? אם אודה בזה שהייתי איש-ס"ס, כל היהודים ישנאו אותי אוטומטית, וגר-רלי ייחרין. מוטב להבחיט את הכל. תסריט כזה יכול להסביר הרבה מאוד שקרים. הוא יכול להסביר מדוע היתה לנאשם כתובת קעקע של הס"ס, מדוע הוא נוטה לכלכל זמנים ותאריכים, ועוד ועוד. ובכל זאת אין בכך הוכחה שהאיש הוא "איזוואן האיוס". אין לקנא בשופטים.

■ ■ ■

עולים על דעתי עוד כמה וכמה מניעים לאי-אמירת אמת על-ידי הנאשם.

יש במישפט בעיה, שנרמה לי כי לא הוכהרה עד כה די צרכה.

היא נוגעת ליחסים שבין האוקר-אינים והרוסים, אז והיום.

כאשר הנאצים פלשו לברית-המועצות, התי-נגשו בצמרת הגרמנית שתי אסכולות של כיבוש. הגישה האחת אמרה: כל העמים בברית-המועצות, מלבד הרוסים, רואים במישפט ה-סובייטי המשך של האימפריה הרוסית. בקרב כל העמים האלה — אוקראינים, ליטאים, לטוויים, אסטונים, רוסים-לבנים, גרוזים, טטארים ועוד — יש תנועות לאומיות, השואפות לשיחרור מן העול הרוסי. אם הגרמנים יטפחו את התנועות האלה, הם ייראו כמשחררים, ויהיו בתמיכת הרוב העצום של האוכלוסיה, ואכן, בהיכנס הגרמנים לערים רבות הם התקבלו כמשחררים, והומטרו עליהם פרחים.

הגישה האחרת אמרה: אל לנו לתמוך בעמים האלה, ולהפוך את הרוסים לאויבים. להיפך: הבה נתמוך ברוסים הלאומניים, חסידי הצאר והכנסייה, ונציג את עצמנו לפנייהם כמשחררי אמארוסיה מעול הבולשוויקים. ליטאים, אוקראינים, אסטונים, רוסים-לבנים, גרוזים, טטארים ועוד — יש תנועות לאומיות, השואפות לשיחרור מן העול הרוסי. אם הגרמנים יטפחו את התנועות האלה, הם ייראו כמשחררים, ויהיו בתמיכת הרוב העצום של האוכלוסיה, ואכן, בהיכנס הגרמנים לערים רבות הם התקבלו כמשחררים, והומטרו עליהם פרחים.

אוקראיני, שהיה בצורה זו או אחרת חלק מן המכונה הנאצית, והעומד לדין במדינת-ישראל. גם אם יוכח שהנאשם שיקר, אין בכך הוכחה לכך שהאישוים נכון.

ני יכול להעלות על דעתי כמה וכמה סיבות לשקרים של דמיאניוק, אם כן יוכח כי שיקר.

יש סבירות מסויימת בטענתו שלו עצמו, שהוא היה צריך לשקר כדי לקבל אשרת-כניסה לארצות-הברית.

כתום מילחמת-העולם, התחינו כעלות-הברית המערבית להחזיר לברית-המועצות את כל האזרחים הסובייטיים שנפלו בשבי הנאצי, וכיניהם מי שהתגייסו ליחידות אנטי-סובייטיות. החלטה זו מעוררת עד היום מחלוקת נרגשת. היו שראו בה רצח המוני.

כימים ההם כבר הגיע המישטר הסטאליניסטי בברית-המועצות לשיא טירופו. סטאלין שלח את כל שבויי-המילחמה החוזרים, גם התמימים שבהם, למחנות-הריכוז הנוראים שלו. הוא טען שכל מי שנפל בשבי בעודו חי, נגר במולדת. חוץ מזה חשש שמא השבויים האלה נדבקו באירופה ברעיונות מסוכנים, בין המגוייסים האלה היו בני עמים רבים שראו בגרמנים משחררים מעול השילטון הקומוניסטי ו/או הרוסי — אוקר-אינים, ליטאים, אסטונים וכו', שפעלו מתוך מניעים לאומניים. יש לזכור שגם כמה מראשי לח"י היו מוכנים להיעזר בנאצים כדי לגרש את הבריטים מהארץ. רובם ניסו להגיע לארצות-הברית, שנחשבה אז כג'דעדן על-יארמות, ארץ החרות והשפע. כדי להגיע לשם, היו צריכים למלא טפסים, ולהצהיר על עברם האנטי-נאצי.

על אחת כמה וכמה היתה החזרת המגוייסים האנטי-סובייטיים בבהינת הפגרה למרות.

מי שהתגייס לאחת היחידות של הצבא הגרמני או הס"ס, כדי להילחם בברית-המועצות, נחשב בצדק בוגד בעיני הסובייטיים, והוצאתו להורג היתה מובטחת. בין המגוייסים האלה היו בני עמים רבים שראו בגרמנים משחררים מעול השילטון הקומוניסטי ו/או הרוסי — אוקר-אינים, ליטאים, אסטונים וכו', שפעלו מתוך מניעים לאומניים. יש לזכור שגם כמה מראשי לח"י היו מוכנים להיעזר בנאצים כדי לגרש את הבריטים מהארץ. רובם ניסו להגיע לארצות-הברית, שנחשבה אז כג'דעדן על-יארמות, ארץ החרות והשפע. כדי להגיע לשם, היו צריכים למלא טפסים, ולהצהיר על עברם האנטי-נאצי.

על אחת כמה וכמה היתה החזרת המגוייסים האנטי-סובייטיים בבהינת הפגרה למרות.

מי שהתגייס לאחת היחידות של הצבא הגרמני או הס"ס, כדי להילחם בברית-המועצות, נחשב בצדק בוגד בעיני הסובייטיים, והוצאתו להורג היתה מובטחת. בין המגוייסים האלה היו בני עמים רבים שראו בגרמנים משחררים מעול השילטון הקומוניסטי ו/או הרוסי — אוקר-אינים, ליטאים, אסטונים וכו', שפעלו מתוך מניעים לאומניים. יש לזכור שגם כמה מראשי לח"י היו מוכנים להיעזר בנאצים כדי לגרש את הבריטים מהארץ. רובם ניסו להגיע לארצות-הברית, שנחשבה אז כג'דעדן על-יארמות, ארץ החרות והשפע. כדי להגיע לשם, היו צריכים למלא טפסים, ולהצהיר על עברם האנטי-נאצי.

על אחת כמה וכמה היתה החזרת המגוייסים האנטי-סובייטיים בבהינת הפגרה למרות.

מי שהתגייס לאחת היחידות של הצבא הגרמני או הס"ס, כדי להילחם בברית-המועצות, נחשב בצדק בוגד בעיני הסובייטיים, והוצאתו להורג היתה מובטחת. בין המגוייסים האלה היו בני עמים רבים שראו בגרמנים משחררים מעול השילטון הקומוניסטי ו/או הרוסי — אוקר-אינים, ליטאים, אסטונים וכו', שפעלו מתוך מניעים לאומניים. יש לזכור שגם כמה מראשי לח"י היו מוכנים להיעזר בנאצים כדי לגרש את הבריטים מהארץ. רובם ניסו להגיע לארצות-הברית, שנחשבה אז כג'דעדן על-יארמות, ארץ החרות והשפע. כדי להגיע לשם, היו צריכים למלא טפסים, ולהצהיר על עברם האנטי-נאצי.

על אחת כמה וכמה היתה החזרת המגוייסים האנטי-סובייטיים בבהינת הפגרה למרות.

מי שהתגייס לאחת היחידות של הצבא הגרמני או הס"ס, כדי להילחם בברית-המועצות, נחשב בצדק בוגד בעיני הסובייטיים, והוצאתו להורג היתה מובטחת. בין המגוייסים האלה היו בני עמים רבים שראו בגרמנים משחררים מעול השילטון הקומוניסטי ו/או הרוסי — אוקר-אינים, ליטאים, אסטונים וכו', שפעלו מתוך מניעים לאומניים. יש לזכור שגם כמה מראשי לח"י היו מוכנים להיעזר בנאצים כדי לגרש את הבריטים מהארץ. רובם ניסו להגיע לארצות-הברית, שנחשבה אז כג'דעדן על-יארמות, ארץ החרות והשפע. כדי להגיע לשם, היו צריכים למלא טפסים, ולהצהיר על עברם האנטי-נאצי.

על אחת כמה וכמה היתה החזרת המגוייסים האנטי-סובייטיים בבהינת הפגרה למרות.

מי שהתגייס לאחת היחידות של הצבא הגרמני או הס"ס, כדי להילחם בברית-המועצות, נחשב בצדק בוגד בעיני הסובייטיים, והוצאתו להורג היתה מובטחת. בין המגוייסים האלה היו בני עמים רבים שראו בגרמנים משחררים מעול השילטון הקומוניסטי ו/או הרוסי — אוקר-אינים, ליטאים, אסטונים וכו', שפעלו מתוך מניעים לאומניים. יש לזכור שגם כמה מראשי לח"י היו מוכנים להיעזר בנאצים כדי לגרש את הבריטים מהארץ. רובם ניסו להגיע לארצות-הברית, שנחשבה אז כג'דעדן על-יארמות, ארץ החרות והשפע. כדי להגיע לשם, היו צריכים למלא טפסים, ולהצהיר על עברם האנטי-נאצי.

שהו מוזר קרה למישפטו של ג'ון דמי-אניוק.

זה התחיל כמישפט של השואה, מין מהדורה-זוטא של מישפט אדולף אייכמן.

זה הפך למישפט אישי, מישפטו של איש.

התמונה הכוללת של השואה נעלמה, ובמקומה בא דיוקנו של אדם אחר.

זה נשאר מישפט מרתק, אבל בגלל סיבה שונה מאוד מזה שעמדה לנגד עיניהם של יוזמי המישפט. השאלה בו אינה עוד: מה קרה ליהודי אירופה? מה קרה בטרבלינקה? השאלה האחת והיחידה היא: האם זה הוא? האם האיש הזה היושב על ספסל-הנאשמים, אחר איזוואן ג'ון דמיאניוק, הוא "איזוואן האיוס"?

■ ■ ■

תוצאה מכך קרה גם משהו לדמותו של הנאשם.

איש לא התייחס אל אדולף אייכמן כאל כך-אדם. הוא היה חלק מן המישטר הנתעב, בורג חשוב במכונת-ההשמדה.

הוא ישב מאחורי קיר-זכוכית, סגור ומנוכר. איש לא ייחס לו תכונות אנושיות, לטובה או לרעה.

שונה לגמרי דמותו של הנאשם הנוכחי. הוא יושב על הבימה, בלי מחיצות. יש לו אישיות ברורה. הציבור למד להכיר אותו, את קולו, את תגובותיו.

הוא רכש את האהדה של חלק מן הציבור, שהשתכנע ש"זה לא הוא".

אחרים ממשיכים להיות משוכנעים שהוזה-הוא האיש, אך מכיל להרגיש בכך חרלו גם הם מלאות בו מין מילצת אל-אנושית.

המישפט עצמו הפך כמעט למישחק-טוטו: ימצאו אותו אשם או לא? איני מקנא בשופטים, שיצטרכו בסוף להחליט אם אכן זה הוא, אם לא.

■ ■ ■

איני מקנא בשופטים, כי בסופו של דבר יצטרכו להחליט על סמך התרשמות. האם אפשר לסמוך על זיכרונם של עדים, אשר ראו את "איזוואן האיוס" לפני 45 שנים בחמף, בשהיה צעיר ולבש מדים, והיה לגביהם דמות אל-אנושית, מלאך-המוות?

מה מישקלם האמיתי של "מומחים" למי-ניהם, משני הצדדים, הבאים ומעידים על דברים אשר לא ייתכנו לגביהם קביעות נחרצות, כרוך רות, חרם-משמעותי?

ובעיקר: מהי המסקנה הנובעת מן עדותו של דמיאניוק עצמו, שהסתיימה השבוע?

זוהי שאלת-השאלות. והיא מסוכנת מאין כמוה.

■ ■ ■

מישפט רגיל, כאשר הנאשם משקר לגבי עובדות מהותיות הקשורות באשמתו, נוטים השופטים להסיק מכך שאין לקבל את עדותו ככלל. ההנחה היא שניהם להעלים את האמת מפני שהוא אשם.

כל מישפטן מנוסה יודע שאין זה כך. כמיקרה מפורסם אחד נתלה כבריטניה נאשם בנצח, שהורשע מפני ששיקר בעדותו. אחרי שנתלה, הודה אדם אחר בניצוץ רצח זה. הסתבר כי הנאשם הראשון שיקר בגלל סיבות אחרות, שלא היו קשורות באשמתו. השקר עלה לו בחייו. אין זה מיקרה יחיד. ידועים מיקרים רבים כאלה.